

TODOS SON ALIFAFES!

contos do TÍO-VIVO

Xosé Salvadores

Esfínxe colibri.

Este ano non vin a esfínxe colibri (*Macroglossum stellatarum*). Este insecto lepidóptero, emparentado con bolboretas e avelaiñas, que aínda asombra a xente que o descoñece e non é para menos, é un insecto bastante aparente: mide entre 40 e 45 mm e é como un fedello ao que non o veremos nunca pousado, sempre en voo, dunha flor noutra, libando cunha longuíssima lingua, como un arame finiño como un fio que desenvolve enfronte da flor da que chuchará o néctar preciso para súa atarefada vida. O voo tamén é singular: chama a atención por mover as ás á altísima velocidade o que lle permite estar parado no ar mentres estende a probóscide para obter o líquido vital. Coas súas cores discretas, grises con pintas brancas ben combinadas cun toque laranxa nas ás traseiras, como as bolboretas, non provoca medoña ou rexeitamento, senón abraio e curiosidade. Todo fai que imite os pequerrechiños e simpáticos paxariños que habitan noutras latitudes e, por iso, lle chaman polo mesmo nome.

Eu alegrábase de velo, como cando atopas un coñecido, pero este verá non cadrou. Pode que sexa un mal ano para este animalíño, pode que non emigrara como outras veces, pode que non coincidise no seu camiño, pero coñecendo os informes sobre a extinción dos insectos teño serias sospeitas de que poden estar afectados pola vaga de mortalidade que neste momento padecen.

Nos últimos tempos, practicamente todas as noticias relacionadas co medio ambiente son alifafes, desastres, problemas de gravísimas consecuencias, causados pola actividade humana e que xa vai para 50 anos que ADEGA vén anunciando e denunciando. Un dos asuntos máis relevantes é a sexta extinción masiva das especies: mamíferos, aves, plantas, a evidente diminución de anfibios... e, agora tamén, os insectos.

Os informes da desaparición de insectos falan de que o proceso vai a unha velocidade tremenda. Pode que a alguén non lle gusten estes bichiños, ou que lle produzan aversión, pero o certo é que son imprescindibles para que os ecosistemas funcionen. Se os insectos desaparecen íámolo pagar moi, moi caro. O efecto cascada é inevitable: moitos outros animais dependen dos insectos para a súa existencia, para os vexetais son necesarios e a propia terra tamén os precisa para a súa fertilidade. Horroriza pensar no futuro e nas persoas que habitarán este empobrecido planeta, pero o que realmente encolle o ánimo é ver como non se están tomando medidas que tiñan que ser drásticas e urxentísimas.

Nin os poderes económicos nin os seus lacaios, os medios de comunicación, están preocupados: seguir gañando cantidades astronómicas é o que reina. Ocúltanse datos e informes, non se fan estudos nin seguimento do que está acontecendo no medio natural. Só tirar cara adiante

nunha desenfredda carreira por ver quen medra máis a nivel económico, quen ten maior número de turistas ou quen produce maior cantidade de alimentos en menos espazo e tempo, todos uns despropósitos que xa está demostrado que levan ao límite os recursos e que pode ter consecuencias previsiblemente desastrosas. Non é mirar cara atrás con saudades morriñentas, nin non crer no progreso, nin na capacidade humana para darlle solución aos problemas que poidan aparecer nesta marcha suicida que levamos. As contas non saen. É cuestión de números, que din que o grao de depredación por parte da especie humana é tan cuantiosa que non chega este mundo para sosternos; e quen empezará pagando o desastre anunciado será quen menos recursos teña.

Non sei onde van os vagalumes, os grilos, os saltóns, as abellas... que a ollos vista desaparecen. É verdade que a natureza funciona con leis para compensar os baleiros con outras especies resistentes, pero non vaia ser que quedemos só con aquelas que xa hoxe están a prosperar: velutinas, pollos, carrachas!

Didier Descouens

ÉRBEDO (*Arbustus unedo*)

Marta Miguens

Érbedo, bedeiro, alvedro ou moroteiro.

Este arbusto, que case podemos chamar árbore polo porte que pode chegar a acadar, de ata máis de 4 m, é peculiar polo seu froito, que madura no outono seguinte á súa floración. Polo que, ao mesmo tempo que florece, tamén atopamos froitos maduros... Curioso, non si?

Ademais de érbedo ou bedeiro, tamén se lle chama alvedro ou alvedro, igual que o lugar onde se atopa o aeroporto da Coruña. Non se sabe, se antano habería moitos érbedos por alí. O que si é un feito é que o seu nome científico, *Arbustus unedo*, fai referencia, o primeiro a que se trata dun arbusto, e o segundo a que só poderemos comer un, referíndose ao seu froito, do que falaremos despois.

O érbedo é unha especie mediterránea, polo que en Galiza abunda sobre todo na rexión de Ourense e no sur de Lugo, mais podemos atopalo por todo o territorio galego. Gusta de solos areosos e ben drenados, pero á vez húmidos, polo que ademais de medrar en zonas boscosas, podemos velos en ladeiras descubertas, desde o nivel do mar

ata os 800 – 1000 m de altitude.

Cando describimos este arbusto, como comentamos antes, o máis destacado é o seu froito redondíño e granulado por fóra, de cor laranxa a vermello cando madura. O nome máis común é morote, por iso á arbore tamén se lle chama moroteiro. Este froito é comestible, pero con moderación, xa que nos pode irritar o tubo dixestivo. Úsase en conserva, marmeladas e tamén en licores, sobre todo, no coñecido como “Licor de madroño” de Alacante. Existe outro nome peculiar para o froito, o “fartabellacos”, debido ao malestar que produce ao comer máis dun, como o seu nome indica, quizais pola fermentación alcohólica que se produce no froito. Tamén é usado nalgúns zonas do mediterráneo para facer viño, que logo destilado se converte en brandy. Igualmente, en Portugal se destila para obter augardente de érbedo.

A madeira é pesada, forte, de grao fino e fácil de traballar para empregala en mangos de ferramentas, postes, leñas e, sobre todo, para obter carbón. Ademais,

a súa raíz úsase na Libia para tinguir de vermello as peles. Destacan as súas flores que son de cor rosada-crema, con forma de campaiña redonda, e que colgan das pólas en forma de ácidos. O érbedo considérase unha planta melífera, que dá alimento ás abellas -néctar e pole- nunha época tardía, sobre todo, na parte sur oriental de Galiza. Pero non se consegue obter meles monoflorais deste arbusto, debido á pouca actividade das abellas nesa época do ano.

O moroteiro é de folla perenne, grande e de cor verde escura brillante, parecida á do loureiro. É aquí, nestas follas, onde pon os seus ovos unha coqueta bolboreta, a *Charaxes jasius*, ben chamada “bolboreta do érbedo”. Tamén destas follas, se alimentan exclusivamente as eirugas desta bolboreta. Na Galiza, a asociación naturalista ANABAM está facendo unha labor de introdución e de censo desta especie desde o ano 2006, cando foron atopados en agosto dese mesmo ano, ovos desa bolboreta no Baixo Miño, concretamente na zona do Rosal, no mesmo lugar no que un ano antes, foran descubertos por outro entomólogo.

Ao longo destes anos fóronse descubriendo e citando máis lugares con presenza desta bolboreta, como o Monte Aloia, Oia, Tomiño, etc., atopándose xa en todos os

municipios do Baixo Miño. Grazas, sobre todo, ao “Proxecto *Charaxes*: un bosque para unha bolboreta”, creado en 2007 no Monte de Santa Trega de A Guarda. Este bosque de érbedos para as bolboretas é o único lugar deste concello onde sobreviven, que tamén serviu de área para a súa re-introdución (ver Cerna nº 75, páx 31-33).

Como outros arbustos e plantas que atopamos en Galiza, o érbedo posúe propiedades medicinais. O froito é antidiarreico, pero non convén abusar del, e as follas e a cortiza son anti-inflamatorias. Úsanse, sobre todo, para combater as infeccións urinarias, as cistites e os cólicos renais.

Arredor do érbedo tamén existen varias lendas ou supersticións: dise que espanta os demos. Esta crenza está arraigada no mundo islámico. Os bérberes chámanlles os érbedos “morabitos” e considéranas árbores sagradas que quitan o mal de ollo ou as enfermidades da xente. O érbedo tamén é moi usado en xardinería como árbore ornamental.

Este arbusto non é dos que máis remedios para a nosa saúde nos ofrece, pero algo especial ten cando o seu froito tarda un ano enteiro en madurar. Quizais, por iso, moitas civilizacións pensan que é máxico.

